

tulit, errorem docendo, aut ne melius docerentur impediendo, reparare tenetur. *Est sententia communis.* Si autem gratuito et absque ulla obligatione pacti vel officii male doceret ex ignorantia vel negligentia, ad restitutionem non teneretur; cum enim ex justitia docere minime teneatur, contra justitiam non peccat si perfecte non doceat. Cavere tamen debet ne impedit quominus ab aliis recte doceantur alumni, quia tunc contra justitiam peccaret. Item si, ex perversa intentione aut advertens se insufficientem esse, eos male doceret, ad restitutionem teneretur.

QUÆSTIO SECUNDA.

De bonis corporis.

Inter bona corporis numerantur vita, membra, virginitas ad quam accedit conjugalis castitas. Itaque injuria triplici modo alicui in bonis corporis inferri potest, scilicet 1º per homicidium, mutilationem, verbera et alia hujusmodi; 2º per stuprum; 3º per adulterium.

ARTICULUS PRIMUS.

DE HOMICIDIO ET MUTILATIONE.

Sub eodem titulo homicidium, mutilationem et etiam verbera concludimus, quia quod de homicidio dicitur, servata proportione, de mutilatione, verberibus et aliis hujus generis dici potest.

Notandum est autem duplē moveri posse quæstionem de damno alteri in bonis corporis illato, quia duplex distinguitur hujusmodi damnum: unum enim dicitur naturale, quod est ipsamē amissio vite, membra alicujus, virginitatis, etc., et alterum temporale, estque suppressio bonorum fortunæ quæ damnificatus, servata vita vel corporis sui integritate, comparare sperabat.

I. Prima igitur quæstio est utrum aliqua fieri debeat restitutio pro damno naturali præcise sumpto.

Apud omnes inconcussum manet damnum naturale ex justitia reparandum esse, si reparabile fuerit; unde quia

occisor non potest hominem quem injuste occidit resuscitare, mutilator membrum quod amputavit renodare, etc., queritur an sit obligatio illud damnum per bona alterius ordinis reparandi, v. g., per pecunias mutilato vel haeredibus occisi solutas, per aliquem honorem exhibatum, per eleemosynas aut preces pro anima defuncti oblatis, etc. A crito circa illud punctum disputant theologi: alii negant esse obligationem illud damnum per bona alterius ordinis compensandi; alii affirmant.

Qui negant, hac potissimum ratione nituntur: nulla est, inquit, obligatio pro naturali damno restituendi, si justitia commutativa ad restitutionem non obligat, quando res ablata reddi non potest in se aut in æquivalenti, saltem quoad aliquam partem, et si bonum naturale nec in se, nec in æquivalenti, saltem quoad aliquam partem, reddi possit: atqui haec duo certa sunt. 1º Justitia commutativa ad restitutionem non obligat, quando res ablata reddi non potest nec in se, nec in æquivalenti, saltem quoad aliquam partem, quia ad impossibile nemo tenetur. 2º Bonum naturale reddi non potest in se nec in æquivalenti; non in se, *ut patet*; non pariter in æquivalenti, quia nulla est pecuniae summa quæ vite ablatae aut membro amputato æquivalebit, ut omnes fatentur. Ergo. Hanc sententiam docent Azor, Panormitanus, Gomez, Navarrus, Thomas Sanchez, Bannez, Vasquez, Covarruvias, apud P. Antoine, p. 2, c. 6, q. 6; Lessius, c. 9, n. 140, et alii, quos refert et sequitur card. de Lugo, d. 11, n. 5.

Contraria tamen nihilominus tenetur, ac æquitati naturali conformior esse videtur: quapropter sit

PROPOSITIO.

Aliqua restitutio ordinariæ facienda est ad compensandum naturale damnum injuste illatum.

Prob. Si nulla existeret obligatio damnum naturale, sive pecunias sive alijs bonis diversi generis reparandi, maxime, *ut patroni sententia opposita fatentur*, quia

cuniæ solutionem non leniretur : hujus conditionis homines solent istiusmodi satisfactionem tanquam se indignam parvi pendere ac contemnere; neque etiam plerumque, quando agitur de fama, damnum illatum per pecuniæ summam compensari potest.

Quæritur utrum hæredes occisoris vel mutilatoris restituere teneantur illius defectu, pro naturali damno.

R. Multi dicunt eos non teneri; nam hæredes tenentur tantum solvere debita realia quibus hæreditas est gravata; minime vero de obligationibus mere personalibus tenentur. Sic ad honoris reparationem, ad rem per simplex juramentum Deo obstrictam non tenentur : sed, inquit, obligatio aliquid pro naturali damno restituendi est personalis : ad hæredes ergo non transit. Hæc sententia ut probabilis apud *Collet* et *Billuart* habet.

Opposita tamen probabilius cum *Sylvio* nobis videtur : etenim hæredes, juxta omnes, tenentur ex justitia omnia solvere debita quibus gravatur hæreditas cui succedunt : sed occisoris vel mutilatoris hæreditas obligatione pro naturali damno satisfaciendi vere gravatur; hanc enim obligationem sibi imposuit occisor vel mutilator : at illam sibi imponere non potuit, quin eo ipso bona sua ad illam implendam obstringeret, sicut per votum reale ea obstrinxisset : porro hæredes tenentur vota realia implere. Ergo et prædictæ obligationi satisfacere tenentur.

II. Nunc de damno temporali ex homicidio vel mutilatione provenienti nobis agendum est.

Certum est ex omni et solo homicidio voluntario et injusto oriri obligationem reparandi dñnum temporale quod infertur; nam, extra contractum aut quasi-contractum, ut quis dñnum aliquod reparare teneatur, requiritur et sufficit eum fuisse istius dñni causam positivam, injustam et efficacem; sed in omni et solo homicidio voluntario et injusto, homicida est causa positiva, injusta et efficax dñni temporalis inde sequentis. Ergo. Si adesset contractus vel quasi-contractus vi cuius quis, ex justitia, mortem alterius impedire teneretur, et tamen non impediret, cum posset, ipsi tanquam non

illud pretio æstimari nequit : atqui hæc ratio nulla est; quanvis enim damnum istud nimium sit ut pretio æstimari queat, saltem ordinarie minui et tolerabilius per restitutionem alterius generis effici potest; sic, v. g., pauper cui brachium aliquis amputavit, semper tristis et nimis afflictus remanebit, si mutilator tantum præcise illi restituat quantum ipse non mutilatus lucratus fuisset ; si vero plus illi tribuat, non plane quidem illum de ammissione brachii consolabitur, sed dolorem illius valde minuet atque tolerabiliorem efficiet. Idem dicendum est de familia cujus caput injuste fuit occisum. Ergo.

Et vero, omnes theologi consentiunt stupratorem ex justitia teneri damnum illatum virgini, quam vi aut metu defloravit, reparare, illam ducendo, aut ita dotando ut aequè commode nubat ac nupsisset, si stuprata non fuisset : ergo stuprator saltem aliquo modo honorem virginis stupratæ pecuniis reparabit, siquidem efficiet ut pluris æstimanda sit a viris : atqui honor virginis non magis pretio æstimari potest quam dolor et tristitia hominis mutilati, aut familie cujus caput fuit occisum. Ergo *a pari*, etc.

Præterea, *S. Thomas* hanc tenet opinionem ; sic enim se habet in 22, quæst. 62, art. 2, ad 1 : « In quibus non potest compensari æquivalens, sufficit quod ibi compensetur quod possibile est... Ideo quando id quod est ablatum non est restituibile per aliquid æquale, debet fieri compensatio qualis possibilis est : puta, cum alius quis alicui abstulit membrum, debet ei compensare vel in pecunia, vel in aliquo honore, considerata conditione utriusque personæ, secundum arbitrium boni viri. » Ergo. Ita post *S. Thomam*, apud *Billuart*, *Scotus*, *Richardus*, *Paludanus*, *Sylvester*, *Cajetanus*, *Soto*, *Sera*; ita etiam *Sylvius*, *Habert*, *Coll. Andeg.*, *P. Antoine*.

Diximus ordinarie ; nam si mutilatus bonis fortunæ sit accommodatus, aut si familia occisi divitiis affluat, nulla restitutio in pecuniis videtur præcise pro naturali damno facienda ; dolor quippe vel tristitia per tales pe-

obstanti stricta incumberet obligatio restituendi, juxta regulas a nobis traditas.

Unde qui, servato moderamine justo, injustum occidit aggressorem, ad nullam tenetur restitucionem; judices qui reum ad supplicium secundum leges justas condemnant, familiam ejus alere non obligantur; qui involuntarie ac inculpate alium occidit, ad nihil tenetur. Omnis, e contrario, qui, sive ex propria et expressa determinatione, sive ex mandato alterius injusto, sive ex actione temeraria et mortaliter culpabili, alium occidit, omnia damna temporalia et realia reparare debet. Hinc qui in bello injusto sive per se, sive per alios occidit; qui, tempore perturbationis Gallicanæ, in fine sæculi proxime elapsi, ad sententias injustas positive concurrit, vel eas executioni mandavit, damna inde secuta reparandi grave onus contraxit, etiamsi ab illis homicidii unjustis abstinere non potuisse absque manifesto propriæ vitæ periculo; nam millies potius moriendum est, quam positive et directe ad mortem innocentis concurrere.

Hæc occisoris et mutilatoris obligatio ad eorum hæredes transit integra pro hæreditatis quantitate, etiamsi extremo supplicio fuerint addicti; namque hæc obligatio evidenter est realis: atqui nemo diffitet hæredes teneri omnia solvere debita realia, quibus hæreditas gravatur; non tenetur tamen nisi ratione hæreditatis, ac proinde secundum illius quantitatem duntaxat.

Diximus etiamsi extremo supplicio fuerint addicti; nam per extremum supplicium satisfit tantum justitiæ vindicativæ et reipublicæ, non vero justitiæ commutativæ et parti læsæ, saltem quoad damna realia; semper enim certum erit illa injuste fuisse illata nec reparata.

Tota igitur difficultas quæ restat, est quibus et quantum injustus homicida vel mutilator debeat restituere. Quæstioni huic per sequentes propositiones respondemus.

PROPOSITIO PRIMA.

Qui injuste alium occidit vel mutilavit, tenetur reparare omne damnum temporale quod per se ex homicidio vel mutilatione sequitur.

Prob. Qui alicujus damni fuit causa positiva, injusta et efficax, illad totum reparare tenetur: at injustus occisor vel mutilator fuit causa positiva, injusta et efficax totius damni temporalis quod per se ex homicidio vel mutilatione sequitur. Ergo.

Hinc tenetur solvere expensas pro mutilati curatione necessarias, vel pro occiso ante ipsius mortem factas; item expensas pro funere, si maiores faciendæ sint quam tempore mortis naturalis fieri debuissent; tenetur compensare lucrum ob læsi vel mutilati morbum et ob mortem occisi cessans.

Pariter si labore suo uxorem et liberos aleret, si ex negotiatione, vel ex aliquo officio, aut ex contractu dicto ad vitam (*rente viagère*) census annuos perciperet, hæc omnia mutilator vel occisor præstare tenetur. Horum autem æstimatio fieri debet juxta prudentis viri judicium, habita ratione circumstantiarum ætatis, roboris, artis aut professionis quam exercebat, peritiæ ejus et probabilitatis quod tale percepisset lucrum. Deduci debent expensæ quas ipse ad percipiendum hujusmodi lucrum fecisset; at probabilius æstimatio laboris vel molestiæ deduci non debet, tum quia ille labor injuste impeditur, tum quia libenter et non tanquam pœna sustinetur, tum denique quia plerumque nulla restitutio facienda esset; sæpe enim laboris et molestiæ æstimatio totum adæquaret lucrum. *Ita communiter theologi.* Imo, juxta multos, homicida reparare adhuc tenetur damnum spirituale quod occisus patitur, quia, v. g., nova merita acquisiisset, novas pro peccatis satisfactiones obtulisset, si longius vixisset. Sic Billuart cum pluribus aliis. Illa autem restitutio fieri debet per preces, sacrificia, oblationes, elemosinas et alia hujusmodi pia opera.

Diximus in propositione *damnum quod per se sequitur*: damnum enim quod ex mutilatione aut homicidio per se non sequitur, mutilatori vel occisori imputari non potest: itaque etiamsi mors vel amissio membra ex negligentia tantum vulnerati, vel ex incuria sola medici aut chirurgi sequeretur, mutilator aut occisor damnum inde proveniens reparare teneretur; quia re ipsa mors aut mutilatio ex injusta mutilantis vel occisoris actione sequeretur. Secus, si vulneratus aut medicus actionem qualemcumque posuissent unde mors vel mutilatio vere procedere posset. Similiter, si crimen imputaretur innocentium qui ad mortem damnaretur, non idcirco reus se manifestare teneretur ut ab illo damnum averteret; damnum enim istud quo innocens per accidens gravatur, occisor vel mutilatori stricte imputari non potest: ergo non nisi ex charitate illud ab innocentem avertire tenetur. Porro caritas non exigit ut damnum proximi cum aequali aut fere aequali damno nostro avertamus. Si vero reus aliquo modo in damnationem innocentis positive influxisset, v. g., calumnia crimen illi imponendo, gladio aut vestibus ejus ad crimen patrandum utendo, tunc etiam cum periculo vitae mortem illius impedire teneretur, quia damnatio ejus ipsi revera imputabilis esset. Ergo se manifestare teneretur, si per hanc viam liberare posset innocentem, et nisi hoc faceret, damna inde prosecutura resarcendi onus incurreret.

PROPOSITIO SECUNDA.

Qui alium injuste occidit, omnia reparare tenetur damna temporalia inde per se subsequentia, saltem omnibus hæredibus necessariis.

Prob. Tenetur ea damna omnibus hæredibus necessariis reparare, scilicet patri, matri, uxori, liberis aliisque ascendentibus et descendantibus; nam eis omnibus restituere tenetur quorum jus strictum violavit: atqui jus strictum omnium hæredum necessariorum violavit; nam hæredes necessarii eadem censentur esse persona moralis

cum ea cui succedunt. Præterea, secundum leges civiles hæredes necessarii totaliter hæreditate privari non possunt, et ideo tempore mortis naturalis jus strictum habuissent in id quod defunctus reliquisset: nunc ergo jus habent ut spe probabili bonum istud aliquando possidendi non priventur. *Ita communissime theologi.*

Diximus *saltem omnibus hæredibus necessariis*. Valde enim scinduntur theologi relative ad hæredes liberos, id est qui a defuncto hæreditate privari potuerint.

Multi dicunt nullam restitutionem eis debitam esse, quia jus strictum ad hæreditatem non habebant. Excipiunt damna quæ occisus ante mortem passus est; nam moriendo transmisit ad omnes hæredes lege appellatos et per testamentum non exclusos omnia jura sua proprie dicta: at jus proprie dictum habebat ad reparationem adæquatam omnium damnorum quæ ratione vulneris passus fuerat. Ergo. Idem dicendum est de legatariis titulo universalis; defunctus enim moriendo omnia jura sua eis transmisit.

Alii non pauci contendunt nullam admittendam esse distinctionem inter hæredes, et omnes, sive necessarios sive liberos, lege determinatos aut voluntate defuncti titulo universalis designatos, jus strictum habere ad compensationem damnorum per mortem injustam illatorum; jus enim habent ad ea omnia quæ hæreditatem constituunt: at compensatio damnorum ex injusta morte secutorum pertinet ad hæreditatem: defunctus quippe eo instanti quo injuste percussus est, habuit jus ad compensationem adæquatam, et jus illud moriendo ad omnes hæredes suos transtulit. Ergo. Hæc sententia videtur magis fundata et rectius e principiis deducta.

Attamen homicida non teneretur de dannis quæ nullatenus prævidere potuisset, ut jam pluries notavimus.

Quæritur utrum homicida restituere teneatur creditoribus illius quem injuste occidit.

Certum est 1° quod si occisus bona ad satisfaciendum creditoribus suis sufficientia relinquat, ad nihil erga illos teneatur occisor; si illis enim non satisfiat, hoc tribui non

potest occisor, sed tantum hæredibus; sufficit igitur ut his tantum restituatur quantum propter homicidium ipsis debetur.

Certum est 2º apud omnes quod si homicida sufficientem restitutionem hæredibus occisi tribuerit, ad nihil erga creditores teneatur; nam creditores non habent jus in debitorem, nisi inquantum valent bona ejus aut quæ habiturus fuisset: ergo si occisor ea bona restituerit hæredibus, nullum jam recursum in eum creditores habere possunt, sed ab hæredibus solutionem petere debent; si autem isti non solvant, hoc ipsis, non vero occisor, tribuendum est.

1º Juxta omnes, si occisor expresse intenderit per homicidium creditores occisi creditis suis frustrare, ea ipsis solvere tenetur; quamvis enim nemo jure naturali in actiones alterius dominari easque dirigere possit, unusquisque tamen jus habet ne alter sibi querat damnum inferre aut a honore debito eum removere velit: ergo revera in illo casu damnum creditorum merito imputatur occisor, qui proinde illud reparare tenetur.

2º Si homicida omnino ignoraverit occisum creditores habere, illis restituere non tenebitur; damnum enim illorum ipsi tribui non potest, siquidem non fuit pravissum, sed tanquam eventus mere fortuitus haberi debet. *Est sententia communis.* Sed hæc invincibilis ignorantia raro existere potest.

3º Ex hypothesi quod creditores existere, saltem confuse, cognoverit occisor, nec formalem habuerit intentionem eis nocendi, tenebiturne eis restituere? Scinduntur theologi. Non pauci contendunt quod in eo casu creditoribus occisi restituere debeat, quia verum illis damnum intulit: abstulit enim ab eis spem quam habebant solutionem obtinendi: porro spes ista vere erat pretio aestimabilis. Ergo. Ita, apud *Billuart, Scotus, Molina, Henricus a Sancto Ignatio, Sporer*; ita etiam *Layman, Habert, P. Antoine*, etc.

Multi alii oppositam tenent sententiam, et quidem ob duplum præsentim rationem. 4º In foro externo nun-

quam datur actio creditoribus occisi contra homicidam, sed tantum illius hæredibus quibus ipse restituere teneatur: atqui perpetua fori externi praxis legitima est juris naturalis interpretatio. 2º Creditores jus habent quidem in personam debitoris ut ex illius labore vel industria solutionem obtineant, sed nullum jus habent in actiones quæ non nisi mediate et præter intentionem sunt damnificativa: talis est autem actio occisoris respectu creditorum occisi. Ergo. Aliunde, cum homicida restituere debeat hæredibus, ab eis solutionem debitorum petere possunt creditores. Unde illorum quatenus creditorum status non fuit immutatus, quod præsertim verum est, in sententia modo a nobis exposita, nullam distinctionem statuente inter hæredes voluntarios et necessarios, quoad reparationem damnorum ipsis faciendam. Hæc videtur esse praxis tribunalium. Illa sententia nunc communior et probabilius videtur. Ita *Lessius, Collat. Andeg., Sylvius, Billuart*, etc.

PROPOSITIO TERTIA.

Injustus homicida nullam debet restitucionem pauperibus et aliis liberalitatibus ab eo qui occisus est sperantibus.

Prob. Nullam enim debet restitucionem eis quorum jus strictum non violavit: atqui jus pauperum et alicrum liberalitates sperantium non violavit; nullus quippe ex illis jus strictum ad hujusmodi liberalitates habebat, ita ut injustum homicidam in justitia prosequi possit tanquam juris sui violatorem. Ergo, *Est sententia communis.*

Si tamen defunctus aliquem ex adoptione, contractu vel promissione aleret, ad restitucionem erga illum injustus homicida, hanc circumstantiam non invincibiliter ignorans, teneretur, juxta multos theologos, nempe juxta eos qui aestimant injustum homicidam restituere teneri creditoribus occisi, quia prædictus homo haberi debet velut creditor respectu defuncti. Ergo.

PROPOSITIO QUARTA.

Injustus homicida ab omni restitutione videtur liberatus, exceptis tamen stricte debitis, si defunctus ante mortem declaravit expresse vel tacite et aequivalenter omnia se ei condonare.

Prob. Ab omni enim restitutione est liberatus, si defunctus hanc condonationem valide facere potuerit: atque defunctus hanc condonationem valide facere potuit. Siquidem haeredes jus strictum non habent ut bona ex labore suo futuro ipsis relinquat. Ergo.

Diximus *exceptis stricte debitis*; donare enim non potest quod aliis debet: unde hujusmodi condonatio immunituere non potuit jus quod habent credores solutionem petendi, nec portionem haereditatis haeredibus necessariis reservatam et jam existantem. Card. *de Lugo* distinguit inter casum condonationis vulneri antecedentis, et casum condonationis illud sequentis; in priori, nullam restitutionem faciendam esse dicit; non item in posteriori, quia jus haeredum jam exortum est nec relaxari potest nisi ipsis consentientibus; unde resolvendum esset ut in propositione 2^a. Alii autem non ita distinguunt. Multi adhuc, contra quos *Billuart*, excipiunt, tanquam stricte debita, alimenta quae uxori et liberi accepissent a defuncto, qui tenebatur ex justitia illos alere.

Ex probatione quartæ illius propositionis duo sequuntur: 1° ille qui injustum aggressorem ad moderatam sui defensionem occidit, ad nullam tenetur restitutionem, ut supra dictum est. An vero ad restitutionem teneretur, si moraliter justam sui defensionem excederet, non conveniunt inter se theologi: alii enim volunt eum ad perfectam restitutionem teneri, quia eo ipso quod in defensione sua justam moderationem excedit, injuste illum occidit. Alii vero ab omni restitutione illum absolvunt; nam, inquiunt, ad restitutionem non tenetur, si occisus omnia damna libenter patiatur, quia scienti et volenti non fit injuria: in praesenti autem casu, occisus voluit omnia

damna quae patitur, cum occasionem sui provocaverit. Ergo. Ita *Sylvius*, *Billuart* et plures alii. Alii denique dicunt esse obligationem reparandi damna, saltem quoad partem excessui defensionis proportionatam, quia talis excessus revera est injustus. Ergo. *Collet* testatur hanc sententiam esse communissimam apud theologos; sed fatendum est illam saepius in praxi difficile enuntiari et applicari posse, nisi excessus ille fuerit vere notabilis.

2° Non est obligatio restituendi pro morte in duello, hinc et inde libere oblato et acceptato, illata, quia conflictantes mutuo sibi condonasse censentur; sic generaliter theologi. Probabilius tamen ea excipienda sunt quæ alii stricte sunt debita, v. g., creditoribus, uxori, liberis, quia defunctus ea valide condonare non potuit.

ARTICULUS SECUNDUS.

DE STUPRO.

Stuprum est virginis seu puellæ non vitiatæ extra matrimonium defloratio: in stupro semper aliquod existit damnum naturale, nempe virginitatis amissio.

Eodem modo de hujusmodi damno ratiocinandum est ac de vita aut membra privatione.

Præter naturale damnum, saepè aliquod ex stupro sequitur damnum temporale, scilicet amissio spei matrimonium conveniens ineundi, prolis nutritio, etc.

Stuprum autem fieri potest, vel puella plene et sponte consentiente, vel metu aut vi ad crimen adducta, vel promissione matrimonii illecta. Certum est stupratorem, quomodocumque stuprum fuerit illatum, ad restitutionem propter damnum temporale non teneri, si crimen non fuerit cognitum, quia tunc nullum re ipsa existit damnum temporale. Tota igitur quæstio ad hoc reducitur, utrum videlicet stuprator restituere teneatur, et quantum restituere debeat, si crimen innotescat aut proles nascatur.

Quæ dicturi sumus de stupro intelligendum est de

commercio carnali cum quacumque muliere soluta seu non conjugata.

PROPOSITIO PRIMA.

Stuprator ad nihil tenetur erga pueram, ratione stupri, si sponte ipsa consenserit in crimen.

Prob. Scienti enim et volenti non fit injuria : puella vero, ex hypothesi, sponte consensit. Si ergo aliqua ei inferretur injuria, maxime quia valide de jure suo cedere non potuissest : at ratio hæc nulla est. Non potuit quidem eo sensu de jure suo cedere quod ipsius defloratio licita esset, sed manifeste eo sensu potuit quod nullam reparationem temporalem exigere. Porro illud sufficit ut ad nihil erga illam teneatur stuprator. Ergo. *Ita omnes.*

Diximus *ratione stupri*; ad aliquid enim teneri potest ratione prolii susceptæ, ut postea dicturi sumus. Item si crimen suum manifestaverit, infamiam pueræ et omnia damna inde secuta tunc reparare tenetur, non ratione stupri, sed ratione injustæ detractionis.

PROPOSITIO SECUNDA.

Qui vi, metu aut fraude virginem in stuprum adduxit, omne damnum inde secutum reparare tenetur.

Prob. Illud damnum reparare tenetur quod imputabile est ipsi : atqui damnum virgini in illo casu illatum evidenter imputabile est stupratori. Ergo.

Ad metum autem revocantur preces nimis importunæ, præsertim si jungantur cum metu reverentiali, v. g., si vir sit nobilis, potens, in dignitate constitutus, pueræ dominus, etc. Si erga illam sit beneficus, et dicat se in posterum nulla beneficia ei collaturum esse, nisi desideriis suis consentiat; hæc enim omnia libertatem valde imminuunt. Preces vero ordinariae, blanditiæ et alia hujusmodi non generant metum de quo hic agitur, quia libertatem non graviter lœdunt. *Ita generaliter theologi.*

Damna quæ ex hujusmodi copula solent sequi, sunt : 1º amissio virginitatis, si puella sit virgo, et injuria per-

sonalis, sive sit virgo, sive non : hæc autem injuria compensanda est per satisfactiones, quantum fieri potest, proportionatas, per veniæ petitionem, et etiam per pecuniam juxta viri prudentis judicium solvendam, si, hac mediante, dolor et tristitia pueræ leniri possint; 2º diffamatio pueræ et familiæ in honoret, quam stuprator omni modo possibili reparare tenetur; 3º inhabilitas ad honestum et conditioni suæ congruens matrimonium, aut ad statum sibi convenientem quem alioquin sibi invenire potuisset, v. g., in quadam religione, ubi deflorata jam admitti non potest.

Duplici modo stuprator damnum istud reparare potest ; scilicet, 1º pueram sufficienter dotando, ut tam honeste nubat quam nupsisset, vel tam opportunam inveniat conditionem quam invenisset si violata non fuisset ; 2º illam in legitimam uxorem ducendo. Ex duobus illis mediis quod voluerit eligere potest ; ut enim ab obligatione sua liberetur, id unum requiritur, quod videlicet damnum a se illatum sufficienter resarciat : cum ergo duabus modis satisfacere valeat, unum præ alio eligere potest. Attamen si puerla matrimonium cum stupratore recusaret, ille deberet ipsam dotare, quia ad matrimonium eam cogere non potest ; sed, vice versa, si puerla sufficientem dotem sibi oblatam rejiciat et matrimonium determinate petat, non ideo illam ducere tenebitur stuprator, cum alias damnum possit reparare et matrimonium non promiserit.

Si vero pueram dotare non possit, matrimonium illi offerre et eam, si velit, ducere tenetur, prouindeque, si aliquo dispensabili impedimento ligetur, illius dispensationem propriis expensis obtinere debet : alioquin damnum a se injuste illatum non quantum in se est repararet.

Si puerla per vim aut fraudem stuprata religionem ingressa fuerit, aut æque commode nupserset ac nupsisset, aut si defloratio illius manserit occulta, ad nihil stuprator ratione damni temporalis tenebitur, siquidem nullum de facto existit, sed probabilius semper aliquid